

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

411-9/20

Београд

дел. бр. 21599 датум: 29. јун 2020. год.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Горјески заштитник грађана Аутономне Горјеске Врхацине
Омбудсман

 YUCOM | Komitet pravnika
za ljudska prava

International Aid Network

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Казнено поправном заводу у Панчеву

Београд, јун 2020. године

Садржај

1. УВОД	3
1.1. МАНДАТ НПМ	3
1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ	4
1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3. САРАДЊА СА НПМ	5
1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ	6
1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ	6
1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ (број лица лишених слободе на дан посете)	7
1.3.3. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА	8
2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	9
2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ	9
2.1.1. СМЕШТАЈ	9
2.1.2. СПАВАОНИЦЕ	11
2.1.3. ПРОСТОРИ ЗА ШЕТЊУ И РЕКРЕАЦИЈУ	12
2.2. ИСХРАНА	13
2.3.1. КАНТИНА	14
2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА	14
2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА	14
2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ	18
2.3.3. КОНТРОЛА	24
2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	24
2.4.1 ТРЕТМАН	24
2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ	31
2.4.3. РАД	31
2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ	36
2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ	37
2.4.6. ПОСЕТЕ	38
2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА	39
2.4.8. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА	40
2.4.9. ВЕРСКА ПРАВА	42
2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	43
2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА	43
2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ	45
2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	47
2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ	48
2.5.5. ЗДРАВСТВЕНЕ ЕДУКАЦИЈЕ	49
2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР	49
2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ	50

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НППМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НППМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НППМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У чл. 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод у Панчеву
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	28. и 29. фебруар 2020. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Покрајинским омбудсманом, и удружењима Комитет правника за људска права и Међународна мрежа помоћи И.А.Н.
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна, по Плану посета за 2020. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА	<p>Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана</p> <p>Чланови тима: Марко Анојчић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Ивана Босиљчић, Заштитник грађана/Стручна служба Анико Ширкова, Покрајински заштитник грађана Стефан Тодоровић, Покрајински заштитник грађана Катарина Голубовић, Комитет правника за људска права Катарина Тоскић, Комитет правника за људска права др Драган Јечменица, Међународна мрежа помоћи И.А.Н.</p>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

НПМ посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

Фаза I: Разговор са руководством

Посета тима НПМ започета је разговором са управником Завода и начелницима стручних служби у овом заводу. Вођа тима указао је на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу. Управник је представио Завод у општим цртама и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

Фаза II: Обилазак установе

Тим НПМ је обишао смештајне капацитете у Заводу: просторије за смештај лица лишених слободе, простор за шетњу, просторије за посете, за заједничке активности, просторије за

пружање здравствене заштите, кухињу, трpezарију и друге. Економија, која се налази на другој локацији, је посећена другог дана. Током обиласка спаваоница и других просторија које користе лица лишена слободе обављени су разговори са затеченим лицима, без присуства службеника.

Фаза III: Утврђивање стања у појединим областима

У оквиру ове фазе посета је обухватила разговоре са руководиоцима области рада у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и друго. Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима НПМ информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду. Током разговора извршен је увид и фотокопирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Фаза IV: Интервјуи са лицима лишеним слободе

Тим НПМ је обавио разговоре са преко 50 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. У овој фази, обављени су разговори са притвореним, прекршајно кажњеним и осуђеним лицима, без присуства других лица за које су чланови тима на основу свих прикупљених информација проценили да је потребно да са њима обаве разговоре у приватности.

Фаза V: Завршни разговор са руководством

Посета Заводу окончана је разговором тима НПМ са управником и начелницима стручних служби. Тим је указао на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму НПМ, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и другим најважнијим чињеницама које су утврђене.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотокопирање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Професионално поступање руководства и запослених у заводу током трајања посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

НАЗИВ	Казнено - поправни завод у Панчеву
АДРЕСА	Баваништански пут бб, 26000 Панчево
КОНТАКТ	телефон: 013/215 6600 електронска пошта: pakpz@uiks.gov.rs
УПРАВНИК	Дејан Бакић
ВРСТА	казнено-поправни завод
ТИП	завод затвореног типа
ОДЕЉЕЊА	Полуотворено Затворено Отворено
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за обуку и упошљавање Служба за опште послове Служба за третман Служба за здравствену заштиту
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ	Укупно 240, од тога: - 11 на пословима третмана - 172 на пословима обезбеђења - 18 на пословима обуке и упошљавања - 17 на пословима здравствене заштите, од тога 11 <i>медицинских техничара</i> 4 <i>лекара опште праксе/интерне медицине/остало</i> 1 <i>лекар психијатар</i> 1 <i>стоматолог</i> - 21 на општим пословима, од тога: 2 <i>дипломирана правника</i> 5 <i>професионалних куvara</i>
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ	За укупно 602 лица, од тога: - за 76 притворених - за 508 осуђених - за 18 прекршајно кажњених

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ (број лица лишених слободе на дан посете)

УКУПНО	<p>Укупно 429 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 54 у <u>притвору</u> - 375 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: <ul style="list-style-type: none"> 355 <u>осуђених</u> <ul style="list-style-type: none"> 3 у пријемном одељењу 7 у отвореном одељењу 69 у полуотвореном одељењу 276 у затвореном одељењу 20 <u>прекршајно кажњених</u> 7 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, у здравственој установи на одсуству и слично) 1 у удаљењу или бекству
ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	<ul style="list-style-type: none"> - 4 странца у притвору - 1 осуђено лице са инвалидитетом - 1 жена у притвору
РАДНО АНГАЖОВАНИХ	<p>Укупно 107 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> 107 <u>осуђених</u> <ul style="list-style-type: none"> 2 из отвореног одељења 40 из полуотвореног одељења 65 из затвореног одељења 107 у <u>Заводу</u>
ИНФЕКТИВНО БОЛЕЛИХ	<p>Укупно 95, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> 94 <u>хепатитис</u> 1 <u>ХИВ/СИДА</u>

1.3.3. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА

ЛОКАЦИЈА	Комплекс објекта налази се на парцели укупне површине 243 x 373 m у Панчеву, уз државни пут IB реда бр. 14 – "Баваништански пут".
АРХИТЕКТУРА	<p>КПЗ у Панчеву састоји се од 10 објеката и заводске економије "Надел". Наведено обухвата: пријавницу, објекат за посетиоце, објекат за запослене, гаражу за службена возила, објекат главне капије са управним делом, два објекта за смештај лица лишених слободе, објекат кухиње, перионице и мензе, објекат радне окупације, спорта и рекреације и главни магацин са техничким блоком.</p> <p>Заводска економија састоји се од пријавнице, канцеларија, радионица, објекта за смештај лица лишених слободе, пољопривредних објеката, гараже и пластеника.</p>
СТАЊЕ ОБЈЕКТА	Објекат је новоизграђени комплекс специјалне намене који је отпочео са радом 01. 10. 2018. године и који испуњава све услове за боравак лица лишених слободе. Објекат економије је у фази реновирања.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

НПМ је уочио да надлежне службе КПЗ Панчево изузетно уредно воде документацију која се односи на поступање према лицима лишеним слободе, због чега похваљује Завод.

НПМ сматра да уредно вођење евиденција доприноси добром управљању институцијом, представља једну од гаранција заштите основних права лица лишених слободе и помаже у оптимизацији управљања подацима у циљу индивидуализације третмана.

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Објекат КПЗ у Панчеву је новоизграђени комплекс специјалне намене који је почео са радом 01. 10. 2018. године и испуњава све стандарде у погледу услова за боравак лица лишених слободе. Намештај је готово у потпуности израђен у установама за извршење кривичних санкција радним ангажманом лица лишених слободе.

Ипак, објекат је почео да показује одређене ситне недостатке - пуцање цеви, љушћење зидова, отпадање малтера и слично. Према наводима руководства, објекат је још увек под гаранцијом па се ови недостаци отклањају о трошку инвеститора. Од почетка рада Завода једном је обављено кречење.

2.1.1. СМЕШТАЈ

Лица лишена слободе смештена су у централни објекат у оквиру комплекса КПЗ Панчево који се састоји од три нивоа (приземље и два спрата). Објекат је изграђен у облику хексагона, са 6 спојених страна – зграда у коме се налази 18 блокова. Блокови су означени словима абецеде. Како објекат има приземље и два спрата, сваки спрат се посебно обележава. Овај објекат располаже са 295 спаваоница капацитета за смештај 571 лица.

Главна улазна врата у објекат представљају улаз у приземље зграде А, односно Блок А0. У овом блоку су смештене просторије за пријем лица лишених слободе, односно просторија за претрес и просторија у којима се одузимају предмети, у које се улази из пространог ходника. Поред ових просторија су смештене просторије за шишање и туширање. У истом делу се задужују ћебад, постељина и униформа. У овом блоку се налази и матична евиденција.

Блокови за смештај лица лишених слободе су идентични: ходници са спаваоницама са обе стране и једном заједничком просторијом, која се налази на једном крају ходника. Лица која су смештена у блоку се у одређеним деловима дана слободно крећу по блоку, спаваоницама и у заједничкој просторији.

На првом спрату је Блок А1 у коме се налази *полуотворено одељење*. У овом блоку се налази 25 двокреветних спаваоница за смештај до 50 лица лишених слободе. У тренутку посете, у *полуотвореном одељењу* се налазило 69 лица, од којих је 30 у објекту Економија, а остали у блоку у централном објекту за смештај.

НПМ би желео да добије информацију да ли је у плану смештај свих осуђених лица разврстаних у полуотворено одељење у објекат на економији, када његово реновирање буде окончано, односно да ли постоји неки други план за смештај осуђених из полуотвореног одељења.

На другом спрату је Блок А2 у коме се налази *затворено одељење*. Блок се састоји од 25 двокреветних спаваоница за смештај 50 лица.

Лево од зграде А је зграда Б, са три блока у којима се налази по 20 двокреветних спаваоница капацитета за 40 лица лишених слободе. У овом блоку бораве лица из *затвореног одељења*.

Десно од пријемног блока А0 налази се блок Ф0 који представља тзв. медицински блок. У овом блоку се налази 6 спаваоница капацитета за 10 лица лишених слободе којима је неопходна двадесетчетворочасовна медицинска нега, при чему су 4 спаваонице двокреветне, док су 2 спаваонице намењене особама са инвалидитетом капацитета за по једно лице лишено слободе. У Блоку Ф0 бораве непрекидно медицински техничари, како би били у близини лица којима је помоћ неопходна. У Блоку Ф1 се налази 23 спаваонице са два лежаја и 1 спаваоница за особу за инвалидитетом. У Блоку Ф2 се налази 24 спаваоница са два лежаја.

У Блоку Д0 налази се радноокупациони простор за резбарење, сликање као и учионице намењене за образовање осуђених лица. У Блоковима Д1 и Д2 се налази по 20 спаваоница капацитета за по 40 лица лишених слободе у затвореном одељењу.

У Блоку Е0 налази се пријемно одељење капацитета 17 спаваоница за укупно 34 лица лишена слободе. У овом блоку смештена су и прекршајно кажњена лица. У Блоковима Е1 и Е2 се налази по 20 спаваоница капацитета за по 40 лица лишених слободе у затвореном одељењу.

У посебном приземном објекту, који је једном пасарелом повезан са главним објектом за смештај лица налази се кухиња, перионица и менза.

Притвореници су смештени у одељење притвора које се налази у два блока на првом и другом спрату. Капацитет притворске јединице је 40 спаваоница за 78 лица и то 2 спаваонице за укупно 2 особе са инвалидитетом и 38 спаваоница за 76 лица. У оквиру сваког блока одељења притвора налази се по 19 спаваоница исте квадратуре и распореда и по једна од намењена лицима са инвалидитетом.

Хигијена у Заводу је на високом нивоу. Лица лишена слободе су навела да добијају довољно средстава за одржавање хигијене простора, а за одржавање личне хигијене на захтев. Они који су подносили такав захтев су навела да им је на њега позитивно одговорано, односно да су добијали потребна средства. Такође, нису имали примедби на доступност топле воде. Распоред доступности топле воде је истакнут у просторијама за заједнички боравак.

Објекат *Економије* чини зграда са приземљем и првим спратом. Изграђен је 90-тих година, а у међувремену је извршено кречење, тоалети су реновирани, а стари прозори су замењени новијим ПВЦ прозорима. У овом објекту смештено је полуотворено и отворено одељење. Лица лишена слободе смештена су у 7 спаваоница на оба спрата, капацитета за 42 лица. На приземљу се налазе 4 спаваонице. У три спаваонице, површине око 20 метара квадратних налази се по 6 лежаја на три кревета на спрат. У једној спаваоници, површине 28 квадрата налази се 8 лежаја на четири кревета на спрат. У објекту је обезбеђено адекватно грејање у зимским месецима, као и хлађење у току летњих месеци. Све спаваонице имају радијаторе, прозори су од ПВЦ материјала, док се у ходнику налази клима. Под је од поливинила. У спаваоницама је омогућено довољно светлости, с обзиром на то да свака спаваоница има стандардне прозоре са два крила без решетки. Свако лице има своју касету, за одлагање личних ствари. Веш се пере у оквиру објекта и суши на ходницима.

Објекат има два заједничка тоалета која су реновирана, односно постављене су нове керамичке плочице. У једном се налазе 6 кабина са по три чувача и по три WC шоље. Заједнички тоалет је опремљен тушевима, где константно има топле воде. У тоалетима се налази и велико огледало дужине 2.5 метра са чесмама за одржавање личне хигијене.

2.1.2. СПАВАОНИЦЕ

Све спаваонице у главном смештајном објекту су идентичне: састоје се од малог ходника у којем су ормари за одлагање личних ствари, одељка са два лежаја на кревету на спрат, столом и телевизором и тоалета, који је у одвојеној просторији од остатка спаваонице. Све спаваонице испуњавају потребне стандарде пространости, односно на свако лице лишено слободе долази најмање осам метара кубних и четири метара квадратна. Лежајеви имају нове троделне душеке. Свака спаваоница има вештачко и природно светло које допире кроз прозор. Прозори имају дупле баријере: спољне гвоздене решетке, док је једна половина прозора обезбеђена и металном плочом са отворима округлог облика. Епокси под са подним грејањем у свим просторијама у којима бораве лица лишена слободе обезбеђује адекватно грејање и хлађење. Тоалети су опремљени wc шољом, лавабоом, огледалом, чесмом и у одличном су стању. Спаваонице су окречене и не назире се влага. У појединим је уочено опадање спољних слојева зидова, о чему је било речи раније. У собама се, поред врата, налази аларм дугме Инфо и аларм дугме СОС, и све имају по два ормарића. Свака спаваоница има ТВ апарат, а у већини спаваоница је уочено присуство уређаја за игру *SonyPlaystation*, чије је поседовање дозвољено.

2.1.2.1 Спаваонице за особе са инвалидитетом

У оквиру објекта 7 се налази 6 идентичних спаваоница за лица са инвалидитетом (2 у Блоку F0 (медицински блок), 1 у Блоку C0 (дисциплински блок) по једна спаваоница у Блоку C1 и C2 где је смештено одељење притвора и једна у Блоку F1.

Спаваоница за особе са инвалидитетом је у потпуности прилагођена потребама лица која користе инвалидска колица. Врата тоалета су шири од редовних, квака на вратима је нижа као и прекидачи за светло. Такође, постоје посебне справе које олакшавају употребу

тоалета. Прекидачи за СОС и ИНФО су такође постављени на висину да их могу користити лица у инвалидским колицима.

2.1.3. ПРОСТОРИ ЗА ШЕТЊУ И РЕКРЕАЦИЈУ

Лица лишена слободe која су смештена у објекту број 7 за боравак на свежем ваздуху као и за организовану физичку активност користе шеталишта као и спортско-рекреативне комплексе и унутрашњи комплекс за спорт и рекреацију.

У оквиру Завода налазе се три шеталишта између унутрашњих зидина објекта 7 и зидина пасарела (пролаза) између наспрамно постављених блокова (тзв. *унутрашња шеталишта*). Свако од унутрашњих шеталишта има довољно клупа за одмор (5), надстрешницу, и чесму за воду. Посебно је обезбеђен пролаз жицом до шеталишта намењеног за притворенике и осуђенике под појачаним надзором.

Спољна шеталишта организована су у два сектора. Сваки сектор располаже са по четири жицом ограђена и раздвојена шеталишта и по једним спортским игралиштем са обручем за кош и головима.

У оквиру приземног објекта 9 налази се унутрашњи комплекс за спорт и рекреацију, као и простор радне окупације: радни погон за производњу PVC производа и израду штипаљки. Овај комплекс на око 2,5 хиљада квадратних метара обухвата пространу најсавременију спортску салу са кошевима и головима за упражњавање више спортова и има адекватну спортску подлогу. Поред спортске сале, налази се теретана са најсавременијом опремом. Овај комплекс располаже кабинама за туширање и тоалетом са потребном галантеријом.

Распоред изласка лица лишених слободе по блоковима на шеталиште и коришћење спортских објеката се објављује у штампаном облику и истиче се на врата заједничких просторија. Притвореници и лица под мером појачаног надзора користе искључиво тзв. унутрашња шеталишта.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослено пет професионалних куvara, а неколико лица лишених слободе је радно ангажовано на пословима у кухињи. Храна се спрема према јеловнику који саставља кувар, а прегледа и одобрава лекар. Недељни јеловници, потписани од стране управника, куvara и лекара, су истакнути у просторијама за заједнички боравак и у трпезарији. Постоје углавном 3 до 4 јеловника и то: редовни, дијетални (за дијабетичаре), верски (прилагођен особама муслиманске вероисповести, по потреби посни).

2.3.1. КАНТИНА

Кантина је организована као посебна продавница. У кантини постоји разноврсан асортиман прехранбених производа као и средстава за одржавање хигијене. Свеже воће се може прибављати сваке среде и на основу наруџбине врсте и количине воћа. Преко кантине се може наручити штампа. Цене у кантини одговарају ценама у малопродајним продавницама у средини где се налази Завод. Ствари из кантине осуђеници могу набављати три пута недељно, а притвореници два пута недељно, према унапред одређеном распореду. Осуђени са којима су обављени разговори су навели да је кантина добро снабдевена и да могу да набаве све што им је потребно.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Лица лишена слободе се о правима и обавезама које имају током боравка у Заводу упознају у пријемном одељењу усменим путем од стране службеника третмана, као и писаним путем тако што им се уручује примерак Писаног информатора који садржи практичне информације у вези са издржавањем казне затвора. Наведени информатор постоји и на енглеском језику, а у припреми су и информатори на језицима националних мањина. Након усменог информисања и преузимања Писаног информатора лица лишена слободе потписују изјаву којом потврђују да им је исти уручен. У појединим личним листовима које је тим НПМ прегледао пронађене су попуњене изјаве.

Закон о извршењу кривичних санкција и правилници који се односе на извршење казне затвора налазе се видно истакнути у ходницима блокова, као и у библиотеци, где се, осим других закона, налазе и конвенције, извештаји и препоруке међународних тела који се тичу положаја лица лишених слободе. Закон о извршењу кривичних санкција и прописи о кућном реду су, у библиотеци, доступни и на језицима националних мањина.

Лица лишена слободе са којима је тим НПМ обавио разговор су навела да су упозната са правима и обавезама, постојећим процедурама и режимом активности. Уочено је да су распореди активности истакнути у просторијама за заједнички боравак.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

Правну помоћ лицима лишеним слободе, на усмени или писани захтев, пружају два дипломирана правника Службе за опште послове. Ови захтеви се подносе као и сви други интерни поднесци, а о пруженој правној помоћи води се посебна евиденција која садржи податке о подносиоцу поднеска, разлогу подношења поднеска, као и датуму када је предат. На дан посете у евиденцији су била убележена 53 обраћања од почетка године и односила су се на питања у вези са условним отпустом, брисањем дисциплинског поступка, накнадним разврставањем, премештањем и другим потребама лица лишених слободе попут слања новца, остваривања права на социјалну помоћ, права на лична документа и слично.

Према наводима службеног лица, осуђени се нису обраћали Служби општих послова захтевима за пружање правне помоћи у дисциплинским поступцима, већ су за те потребе

ангажовали браниоце или су се сами заступали. У позиву за усмену расправу написано је да, осуђени у својству окривљеног, има право на *стручну правну помоћ*. Међутим, лица са којима је тим НПМ обавио разговоре навела су да им није познато да се под тим подразумева дипломирани правник Завода у којем се налазе на извршењу казне затвора као ни која је процедура у вези остваривањем права на стручну правну помоћ успостављена у Заводу. **НПМ сматра да наведено може бити разлог због којег се у дисциплинским поступцима осуђеници сами заступају, односно ангажују браниоце, те предлаже да се у самом позиву за усмену расправу, појам *стручна правна помоћ* учини јаснијим за разумевање осуђеним лицима.**

У вези са применом Закона о бесплатној правној помоћи који је ступио на снагу 1. октобра 2019. године,⁵ службена лица су навела да у Заводу не постоје посебне процедуре у погледу начина поступања службених лица, као и то да не поседују посебне обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ. С обзиром да је НПМ ову ситуацију уочио и у другим заводима за извршење кривичних санкција, Управа за извршење кривичних санкција би ово требало да реши на системски начин, у свим заводима.

1.

УТВРЂЕНО

Заводи за извршење кривичних санкција нису припремљени за поступак додељивања бесплатне правне помоћи према Закону о бесплатној правној помоћи и не поседују прописане обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

РАЗЛОЗИ

Бесплатна правна помоћ заснива се на:

1) *једнакој доступности права на бесплатну правну помоћ, без дискриминације пружаоца, тражиоца и корисника, и омогућавању приступа објектима у којима се пружа бесплатна правна помоћ.*⁶

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности у циљу информисања свих лица лишених слободе у свим заводима за извршење кривичних санкција о праву на бесплатну правну помоћ прописану Законом о бесплатној правној помоћи и обезбедити обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

2.3.1.3. Посете бранилаца, конзулата и организација за заштиту људских права

У КПЗ Панчево постоје посебне просторије за посете бранилаца, у којима нема преградног стакла, тако да је непосредан контакт могућ. Састоје се од столова и столица, рачунара и штампача. Према речима службеног лица посете бранилаца су дозвољене у свако доба, а њихова реализација, евентуално, може зависити од тренутне расположивости те

⁵ "Сл. гласник РС", бр. 87/18.

⁶ Закон о бесплатној правној помоћи, чл. 10.

просторије. Ове просторије се могу користити и за посете дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права.

2.3.1.4. Поднесци и притужбе

Тим НПМ је приликом обиласка Завода, на ходницима блокова, уочио формуларе поднесака и притужби, који су постављени на видном месту.

Лица лишена слободе се ради остваривања својих права поднеском обраћају начелнику или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе Завода, одговор се лицима доставља најкасније у року од 5 дана и то увек у писаној форми са образложењем. Осуђеници који су подносили поднеске су потврдили да брзо добијају одговоре. Увидом у поједине одговоре уочено је и да их подносиоци својеручно потписују као доказ да су их примили. **Оно што се посебно може похвалити је да се и лицима са којима је обављен разговор доставља писани одговор са кратком садржином разговора који је обављен.**

Увидом у поједине притужбе утврђено је да се наводи из притужби проверавају прибављањем извештаја одговарајућих служби Завода и да се решења доносе у законом прописаном року од 15 дана. Решења у која је НПМ остварио увид су јасна, образложена и садрже поуку о могућности жалбе директору Управе. Притужбе осуђених лица намењене директору Управе и судији за извршење кривичних санкција прослеђују се одмах, а најдуже у року од 2 - 3 дана. Када осуђени или притворени поднесу захтев за поверљив разговор са управником Завода, разговор се обавља најкасније у року од 8 дана. За поверљив разговор са Управником постоји посебно сандуче на сваком блоку и у кантини. Кључ од сандучића се налази код управника, који приликом обиласка Завода проверава њихов садржај.

Службено лице је навело да се притужбе најчешће односе на остваривање права на здравствену заштиту, да није било притужби на неоправдану или прекомерну употребу средстава принуде, нити на понижавајуће поступање. Од 7 притужби осуђених лица које су поднете управнику Завода ни једна није била основана.

У Заводу се воде књиге евиденције поднесака и притужби и жалби, у којима се уписују подаци о подносиоцу, датуму подношења и кратка садржина, датуму доношења одговора, односно решења, као и подаци о евентуално поднетој жалби и решењу по жалби, те напомене.

У Заводу се обезбеђују и коверте за подношење притужби Заштитнику грађана, а обезбеђено је и посебно сандуче. Осим тога, у ходницима блокова уочени су и сандучићи намењени за поднеске упућене Покрајинском заштитнику грађана – Омбудсману.

2.3.1.5. Достављање писаних поднесака

Формулари интерних поднесака налазе се у ходницима блокова и у заједничким просторијама па их лица, која желе да се писаним путем обрете некој од служби Завода, могу слободно узимати. Попуњене формуларе поднесака лица лишена слободе предају припаднику Службе за обезбеђење који је за то задужен и који их прослеђује писарници на

даље поступање. Лица лишена слободе предају поднеске у једном или више примерака. Уколико лице преда поднесак у једном примерку, као доказ о предаји, омогућава му се да исти копира, али само уколико то захтева, а када лице преда поднесак у два или више примерака, један примерак се оверава заводним службеним печатом и враћа лицу као доказ о предаји и то истог дана или сутрадан.

Када лица лишена слободе предају писма ради слања препорученом поштом, такође их предају припаднику Службе за обезбеђење који је за то задужен, издаје им се потврда о предаји писма службеном лицу која садржи име подносиоца, назив/име примаоца, датум и време предаје, као и потписе лица које је предало писмено и службеног лица које је писмо примило. Поменуте потврде припадник службе за обезбеђење који је задужен за преузимање поште има код себе, тако да се иста издаје лицу одмах по преузимању писмена од њих.

Лица лишена слободе са којима је тим НПМ обавио разговоре навела су да немају примедбе у вези са поступањем службених лица у погледу достављања поште и потврдила су наведени начин организације рада.

Захтеве за поверљиве разговоре са управником лица лишена слободе могу предавати као и друге поднеске или их остављати у за то намењене сандучиће, који су уочени у ходницима блокова и у кантини.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода наведено је да је током 2019. години било 111 ванредних догађаја, у којима је учествовало 137 лица: 11 напада на службена лица, 11 насиља међу затвореницима (у којима је учествовало 37 лица), 35 самоповређивања, 25 штрајкова глађу (одбијања хране и/или воде), 5 проузроковања материјалне штете и 24 проналазака

недозвољених предмета. Од почетка године до дана посете евидентирано је 30 ванредних догађаја.

Према службеним наводима, ванредне догађаје су изазивали у највећем броју случајева лица лишена слободе која су привремено премештена из других завода и откада су ова лица враћена у матичне заводе мање је повреда реда и безбедности у КПЗ Панчево.

О ванредним догађајима се води евиденција, у којој се уписују подаци о лицу и догађају. За сваки ванредни догађај се води посебан предмет, са омотом и списима који се састоје од писмених изјава лица лишених слободе која су учествовала, извештаја заводских служби, лекарског извештаја (ако је обављан лекарски преглед), фотодокументације (пронађених предмета, оштећене имовине...) и извештаја Оперативном центру Управе, који се достављају ажурно (истог или следећег дана). Такође, за сваки ванредни догађај за који је то могуће се сачува снимак видео надзора. Тужилаштво се обавештава у свим случајевима када постоје основи сумње да је извршено кривично дело (проналазак психоактивних супстанци, напад на службено лице и сл.).

НПМ је утврдио да о ванредним догађајима постоји изузетно уредна и потпуна документација, укључујући фотографије и видео записе, због чега похваљује КПЗ Панчево.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

Претреси просторија и лица која се у њој налазе се обављају на основу месечног плана претреса, који се доноси унапред за све месеце у години, као и у ванредним ситуацијама. Планом је предвиђено да свака просторија буде макар једном месечном претресена. За сваки претрес начелник Службе за обезбеђење сачини налог, а припадници Службе који су обавили претрес достављају извештај. Спаваоницу и лица лишена слободе претресају 2 службеника обезбеђења. **Уочено је да извештаји садрже рубрику у коју се уносе евентуалне примедбе претресених лица, што НПМ похваљује.** У прегледаним извештајима није било примедби. У извештају о претресу се такође констатује исправност инвентара у спаваоници, па се на неки начин истовремено уз претрес проверавају и материјални услови смештаја.

Претреси лица приликом претреса спаваоница, као и у другим прописаним случајевима (спроводи, посете, мере принуде...) су детаљни (на голо) и обављају их такође два службеника. На улазу у главни објекат Завода постоји просторија намењена за претрес лица приликом извођења, односно пријема у Завод и она није под видео надзором. У КПЗ Панчево се не обављају прегледи телесних отвора. Став завода је да заводски лекари то не могу да раде, већ да је потребно да то раде хирурзи.

Пакети који стигну поштом претресају се у присуству примаоца пакета, а уколико је пакет лицу донет приликом посете, претрес се обавља у присуству посетиоца. Завод располаже и скенером за преглед ствари, који се налази на улазу у главни објекат.

Посетиоци само пролазе кроз кд врата⁷ и прегледају им се ствари ради утврђивања присуства металних предмета. Уколико је посетилац женско, обавезно је прегледа службеница обезбеђења.

Лица лишена слободе су наводила да се спаваонице претресају неколико пута месечно, да увек једно лице присуствује претресу спаваонице и да се детаљни претреси одвијају у спаваоници.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Унутрашњост и спољашњост Завода су добро покривени видео надзором, са преко 500 камера. Камере постоје у свим заједничким просторијама, ходницима, на шеталиштима, у спортским салама, спољашњим садржајима и на спољашњим зидовима. Приступ видео надзору за сваки блок има припадник Службе који је задужен за тај блок, у подцентру, где је могуће само пратити снимак, а комплетан систем се прати у дежурној служби, где постоји могућност праћења, прегледања и изолације (снимања) видео материјала. Снимци се чувају 25 – 30 дана. Обавештења о видео надзору су истакнута на видним местима у оквиру Завода.

Тиму НПМ је демонстриран напредан систем праћења дешавања у Заводу преко видео надзора: када припадник Службе за обезбеђење активира аларм, систем лоцира одакле је сигнал послат и снимак камере која покрива ту локацију се аутоматски приказује дежурној служби.

Снимање видео материјала се врши на основу наредбе управника Завода, а на захтев начелника Службе за обезбеђење. У предлогу, начелник Службе наводи разлоге за снимање материјала и податке неопходне за утврђивање времена и места догађаја. У наставку наредбе, уколико је позитивно решена, што је најчешћи случај, припадник Службе попуњава извештај о снимању и предаји материјала подносиоцу захтева, што се све потврђује потписом. О овако изолованим снимцима се води посебна евиденција и предузимају мере заштите од фалсификовања (холограмска заштита).

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Све спаваонице су опремљене таблама са два тастера, један је за позивање службеника у случају редовних потреба а други је аларм.

2.3.2.2.4. Служба за обезбеђење

Према писаном извештају Завода, на пословима обезбеђења ради 172 запослених. Део, њих 31, је премештен као испомоћ другим заводима за извршење кривичних санкција, што ствара одређене проблеме у организацији послова и прековремене сате припадницима Службе (укупно око 4.000 сати прековремених месечно). Како је у току био конкурс за пријем нових службеника обезбеђења у заводима за извршење кривичних санкција, Завод

---

⁷ Врата за пролаз лица са интегрисаним детектором метала.

очекује да ће им се вратити њихови службеници када у заводима у које су премештени буду примљени нови радници.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије више информација о наведеном у ставу изнад. Такође, уколико КПЗ Панчево нису враћени службеници обезбеђења, НПМ би желео да добије информацију када ће се ово питање решити.

Служба располаже са 5 старих специјалних моторна возила, која немају видео надзор, а имају вентилацију, као и са 3 кд врата и 2 скенера за торбе. Није уочен нити истакнут значајнији недостатак опреме.

НПМ са задовољством констатује и да су припадницима Службе обезбеђени зимски и летњи комплети радне униформе, имајући у виду стање у многим другим посећеним заводима и препоруке које је у вези тога упућивао Управи за извршење кривичних санкција.

Значајнији број припадника Службе су новопримљени радници, коју су релативно недавно завршили обуку. Такође, прошли су и потребне лекарске прегледе. Мањи део чине радници који су већ били у Служби, углавном у ОЗ Панчево. Они неколико година уназад нису имали обавезне здравствене контроле.

НПМ подсећа да се сви запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем морају упућивати на здравствену контролу једном у три године и желео би да од КПЗ Панчево добије информације о томе да ли су запослени који у последње 3 године нису имали здравствену контролу, упућени на преглед.

Уочено је да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице током рада у делу у ком су смештена лица лишена слободе и редовног поступања према њима, што је у складу са важећим стандардима поступања према лицима лишеним слободе и што НПМ посебно похваљује. Пракса ношења гумених палица не иде у прилог развоја добрих односа између службеника и лица лишених слободе.

2.3.2.3. Мере принуде

Током 2019. године, према писаном извештају Завода, 18 пута је употребљена физичка снага, 18 пута везивање, 15 пута издвајање и 10 пута је употребљена гумена палица.

Увидом у документацију о неколико случајева примене мера принуде, утврђено је да се о примени мера састављају извештаји припадника Службе за обезбеђење који су мере применили, да се лица над којим су мере примењене воде на обавезне лекарске прегледе (одмах након примене мере и поновљени преглед у прописаном року) и о томе састављају извештаји и да се извештаји Службе за обезбеђење и Службе за здравствену заштиту достављају управнику Завода. Напоследку, ови извештаји се прослеђују и Управи за извршење кривичних санкција, у оквиру извештавања о ванредним догађајима. Као и остали ванредни догађаји, о примени мера принуде се чувају и видео записи. Прегледом

појединих видео записа утврђено је да су мере принуде примењене правилно и у складу са прописима.

Просторије у које се смештају лица према којима се примењује мера принуде издвајање су исте просторије у којима се извршава и дисциплинска мера упућивања у самицу.⁸

2.3.2.4. Посебне мере

У КПЗ Панчево од посебних мера примењују се смештај под појачани надзор и тестирање на психоактивне супстанце и присуство алкохола. Током 2019. године, 62 пута је примењено тестирање, а 14 пута смештај под појачан надзор.

Тестирање се врши на основу образложене наредбе управника, а на иницијативу Службе за обезбеђење. Записници о тестирању у које је НПМ извршио увид су уредно попуњени и потписани од стране тестираног, лекара и припадника Службе. Узимање узорка се обавља у посебној просторији.

О смештају под појачан надзор осуђена лица добијају образложена решења са правом на жалбу. У дану посете, 7 осуђених лица је било смештено под ову меру и били су смештени у неколико спаваоница у за то намењеном блоку у приземљу објекта. Спаваонице које користе ови осуђеници су исте као и све остале. Неколико њих са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су добили одлуке о одређивању ове мере, да им је јасно због чега се налазе под појачаним надзором и да нису подносили жалбе. Такође, навели су да их обилазе службеници третмана, начелник Службе за обезбеђење и управник, да по потреби иду код лекара и да су им омогућени боравак на свежем ваздуху у оквиру унутрашњих шеталишта у трајању од 2 сата дневно и телефонски разговори 4 пута недељно. Током извршења посебне мере нису им ускраћена ни ограничена права на посете и пријем пакета. За разлику од редовног смештаја, током трајања појачаног надзора није им омогућено да користе просторије за дневни боравак, тако да су већином дана закључани у спаваоници.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

Служба за опште послове води евиденцију дисциплинских поступака, у коју се уписују, између осталог, име осуђеног, опис дисциплинског преступа, врста и висина казне-мере. За дисциплинске преступе су формиран посебни предмети са списима, у које се одлаже комплетна документација. У Заводу је за теже дисциплинске преступе формирана дисциплинска комисија, а поступке за лакше преступе води лице које управник одреди, односно дипломирани правник.

Тим НПМ је остварио увид у неколико дисциплинских предмета који су вођени за лакше и теже преступе. Из документације се закључује да се дисциплински поступци ажурно спроводе тако да између подношења предлога и доношења одлуке протекне око месец дана, у појединим случајевима два месеца. Позиви на расправу осуђенима су достављани уз предлог и закључак о покретању дисциплинског поступка, а осуђенима је између позива

---

⁸ Више о материјалним условима у овој просторији у поглављу 2.3.2.5.1. Упућивање у самицу.

и расправе остављано довољно времена за припрему одбране. У саставу дисциплинске комисије није било службеника који су поднели предлоге за покретање поступка, осуђени су присуствовали расправи и дата им је могућност изношења одбране, наводи одбране су разматрани и изведени су расположиви докази. Такође, уредно су сачињавани записници, а изреке одлука су разумљиве, садрже образложење као и поуку о праву на жалбу надлежном судији за извршење кривичних санкција.

О кршењу реда од стране притвореника Завод уредно обавештава поступајуће судове, али не добија повратне информације о евентуално предузетим мерама.

НПМ сматра да би Виши суд у Панчеву и основни судови који се налазе на подручју за које је овај суд основан, требало да предузимају Закоником о кривичном поступку⁹ предвиђене радње у случају повреде правила понашања од стране притворених лица у Казнено-поправном заводу у Панчеву и да о томе обавештавају Завод, како би пратио спровођење тих мера. Тиме би се, поред одржавања реда и безбедности, допринело и једнаком поступању према свим лицима лишеним слободе у овом Заводу.

НПМ позива Виши суд у Панчеву и основне судове који се налазе на подручју за које је овај суд основан да предузимају Закоником о кривичном поступку предвиђене радње у случају повреде правила понашања од стране притворених лица у Казнено-поправном заводу у Панчеву и да о предузетом по добијеној информацији обавештавају Завод.

2.3.2.5.1. Упућивање у самицу

Дисциплинска мера упућивања у самицу током 2019. године изречена је 24 пута и то само за теже дисциплинске преступе, углавном за физичке сукобе. Током посете НПМ није било лица на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу. Просторија у којој се извршава ова дисциплинска мера, не разликује се, у погледу материјалних услова од соба-спаваоница, осим што је у њима један лежај.

У Заводу се води књига извршења дисциплинске мере упућивања у самицу и води је служба за здравствену заштиту, а од података се уписује име осуђеног према којем се извршава мера (име и матични број), подаци о обављеном лекарском прегледу по отпочињању извршења те мере, као и о обиласцима од стране лекара, запосленог у Служби за третман и управника током трајање мере.

Увидом у поједине предмете о упућивању у самицу уочено је да су обављени лекарски прегледи одмах након започињања извршења мере упућивања у самицу ради утврђивања психо-физичког здравственог стања осуђеног лица, као и да је лекар осуђена лица обилазио сваки дан, а управник и запослени у служби за третман (васпитач, психолог) најмање једном недељно.

⁹ Чл. 221. Законика о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019).

2.3.3. КОНТРОЛА

Управник и начелник Службе за обезбеђење редовно обилазе Завод. Више лица лишених слободе је потврдило да периодично виђају управника.

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Панчеву редовно посеђује Завод, притвореници са којима је обављен разговор су навели да виђају судију на сваких пар недеља. О обилазцима се води евиденција, на основу које је утврђено да је током 2019. године судија за извршење 13 пута обишао Завод, а у 2020. години 3 пута и да је обилазио и осуђене и притворене.

Одељење за инспекцију Управе за извршење кривичних санкција и Комисија Народне скупштине за контролу извршења кривичних санкција, до сада, нису вршили надзор над радом Завода.

Одељење за здравствену инспекцију Министарства здравља извршило је инспекцијски преглед у склопу утврђивања испуњености услова за почетак рада и обављање здравствене делатности Службе за здравствену заштиту јула 2019. године.¹⁰

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1 ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација службе и едукација запослених на пословима третмана

У КПЗ Панчево постоји Служба за третман у којој поред начелника службе ради још 10 запослених. Служба за третман састоји се од Групе за испитивање личности, која ради пријем и утврђивање програма поступања према осуђенима који ступају на извршење казне, и Одсека за реализацију програма поступања. Групу за испитивање личности чине психолог, педагог, социјални радник и још један педагог који је и руководилац Групе (укупно 4 запослена). У Одсеку за реализацију програма поступања има укупно 6 запослених, и то: шеф Одсека, 4 реализатора третмана и један службеник за реализацију слободних активности који је професор физичког васпитања. Сваки васпитач просечно у групи има око 50 осуђених.

У Служби за третман сви запослени имају VII степен стручне спреме: 2 психолога, 1 педагог, 1 социјални радник, 1 дипломирани социолог, 5 специјалних педагога (Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију), 1 дипломирани професор физичког васпитања.

Петоро запослених у Служби за третман примљени су на конкурсима током 2019. године (од којих троје 24. јуна 2019. године, један у августу и један у децембру).

Од укупног броја запослених у Служби за третман само троје имају бенефицирани радни стаж. Остали запослени, иако такође раде са осуђеним лицима, немају бенефицирани радни стаж. Запослени очекују да у марту 2020. године Министарство правде и

¹⁰ Више о томе у поглављу 2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања донесу нови правилник о бенефицираном радном стажу, на који начин би било омогућено да се и њихов статус побољша у смислу признавања права које им по опису радног места и врсти посла припада.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информацију о томе да ли су у КПЗ Панчево запосленима на истим пословима обезбеђени једнаки услови рада.

У време посете НПМ, од укупног броја осуђених, њих 124 имало је проблема са психоактивним супстанцама (ПАС) и постављен им је индивидуални циљ: Одржавање апстиненције од ПАС. У Заводу се не спроводе групни облици рада са осуђенима ради остварења наведеног индивидуалног циља, али је припремљен/прибављен едукативни материјал и планира се започињање спровођења групног рада о штетности злоупотребе ПАС. Службеници третмана - васпитачи индивидуално раде са осуђенима указујући им на штетност и последице злоупотребе ПАС, али нису прошли посебну обуку за примену специјализованих програма третмана.

2.

УТВРЂЕНО

У КПЗ Панчево запослени на пословима третмана нису похађали обуке за примену специјализованих програма третмана.

РАЗЛОЗИ

Стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Управи обављају се у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: Центар за обуку). Центар за обуку, по потреби, организује и спроводи стручно оспособљавање, обуку и усавршавање запослених и у другим државним органима. Центар за обуку координира активности завода у спровођењу обуке и стручног оспособљавања осуђених лица.¹¹

Континуирано спроводити обуке службеника третмана са акцентом на одређивању индивидуалних циљева, преиспитивању и измени програма поступања и примени специјализованих програма.¹²

Израда и увођење специјализованих програма третмана.¹³

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима.¹⁴

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 17. ст. 1, 2. и 3.

¹² Акциони план за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, „Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених“ тач. 2.

¹³ Акциони план за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, „Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених“ тач.3.

¹⁴ Препорука комитета министара државама чланицама у вези са европским затворским правилима бр. R (2006) 2, пар. 81.2.

Управа казног завода обезбеђује стално интерно стручно усавршавање ради одржавања и унапређења знања и стручне способности свог особља, по његовом ступању на дужност, а и у току његове каријере.¹⁵

Особље завода које је задужено за рад с одређеним категоријама затвореника или коме су додељене посебне, специјализоване функције пролази обуку са тежиштем на одговарајућој области.¹⁶

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција укључиће у обуке и специјализовано стручно усавршавање запослене ангазоване на пословима третмана у КПЗ Панчево.

2.4.1.2. Разврставање, програм поступања и накнадно разврставање

У КПЗ Панчево на издржавање казне затвора упућују се осуђени са територије Вишег суда у Панчеву, који су први пут осуђени на казну затвора и против којих се води други кривични поступак или који су и раније осуђивани на казну затвора, а чија казна не прелази годину дана.¹⁷ Ради се о истој категорији лица која су била упућивана у Окружни затвор у Панчеву, док је постојао, имајући у виду да од оснивања КПЗ Панчево није мењан Правилник о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција. Трећина капацитета завода је попуњена на тај начин, а остали осуђени су у Завод смештени премештајем из других завода, а ради успешнијег остваривања програма поступања, с обзиром да се ти заводи реновирају (нпр. 200 осуђених је било премештено из VII павиљона КПЗ Забела; недавно је примљено 100 осуђених из КПЗ Сремска Митровица). Осуђенима који су премештени у КПЗ Панчево је, према службеним наводима, углавном остало годину до годину и по дана до истека казне.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информацију о томе да ли је у плану измена распоредног акта, која ће уважити промењену врсту, тип и величину завода у Панчеву.

Највећи број осуђених су у заводима из којих долазе били у затвореном одељењу, у В1 или В2 третманској групи. Према њима се у Заводу наставља програм поступања у истој групи. Пракса Завода је, с обзиром да у кратком року примају велики број осуђених, да их одмах смештају у затворено одељење по блоковима и према раније утврђеном програму поступања, без задржавања у пријемном одељењу, а потом, након обраде/испитивања личности, мењају програм поступања, пре свега у погледу смештаја и радног ангажовања.

Осуђени који ступају на издржавање казне, приликом **пријема** у Завод смештају се у пријемно одељење. Пријемно одељење има 12 двокреветних соба. У време посете НПМ, у пријемном одељењу је било 3 осуђена. Максимална дужина боравка је 30 дана.

¹⁵ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање према затвореницима, Анекс уз Резолуцију 70/175 Генералне скупштине УН, усвојену 17. децембра 2015. године, А/RES/70/175 "Манделина правила", прав. 75. т. 3.

¹⁶ Манделина правила, прав. 76. т. 2.

¹⁷ "Сл. гласник РС", бр. 31/15.

Према службеним наводима, васпитачи на првом разговору осуђеног упознају са прописима о извршењу казне, са распоредом дневних активности и процедурама у вези спровођења истих и у досије лица евидентирају да су обавили ту активност. Сваки осуђени добија и писани информатор, који садржи детаљне информације у вези са издржавањем казне у Заводу, као што су: распоред дневних активности, недељни распоред, време замене постељине, дозвољена садржина пакета, предаја поднесака, начин добијања штампе, коришћење кантине и библиотеке, начин и време организовања посета и телефонирања, радно време Службе за здравствену заштиту и друго. Ови информатори су затекнути у спаваоницама.

Током боравка у пријемном одељењу запослени у Служби за третман - Групи за испитивање личности упознају личност осуђеног и на основу психодијагностичке процене предлажу програм поступања према осуђеном. **Програм поступања** утврђује се за сваког осуђеног у зависности од процене ризика на основу одговарајућег упитника, капацитета за промену и потреба осуђеног. Службеник третмана предлаже стручном тиму, а стручни тим управнику Завода доношење одлуке о програму поступања. Стручни тим Завода чине начелници служби за третман и за обезбеђење, као и затворски лекар.

Увидом у поједине досијее осуђених утврђено је да садрже сву потребну документацију и све релевантне податке (лични подаци, подаци о здравственом стању, склоностима, о томе да ли је у току други поступак или постоји пресуда за друго кривично дело и др.). У предметима су затечене и изјаве осуђених да су упознати са прописима у вези са извршењем казне.

Преиспитивање програма поступања обавља се најчешће пре рокова предвиђених Правилником о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању.¹⁸ Преиспитивање зависи од дужине казне, остваривања програма поступања, испуњености индивидуалних циљева и других околности које могу настати током извршења казне. Приликом преиспитивања програма поступања ревидира се упитник за процену ризика у погледу питања која су подложна променама (ставови осуђеног према запосленим, окончање поступка који је био у току и сл.). Служба за третман сачињава план преиспитивања програма поступања и осуђеног упознаје са планом. Великој већини осуђених се програм поступања преиспитује на 6 месеци, у пракси и краће, и тада, под законским условима, могу да буду накнадно разврстани у повољнију васпитну групу - групу са већим степеном посебних права и погодности. За то је потребно да осуђени остварује програм поступања, индивидуалне циљеве или да му је накнадно утврђен мањи степен ризика. Када нема измена у програму поступања, осуђени се о томе усмено обавештавају.

Према службеним подацима на дан посете од укупно 355 осуђених, 69 је било у полуотвореном одељењу (групе Б), 7 у отвореном (групе А) и 3 у пријемном одељењу, док су остали осуђени разврстани у затворено одељење (групе В).

---

¹⁸ "Сл. гласник РС", бр. 66/2015.

Из разговора са осуђенима, поједини су изразили незадовољство због немогућности напредовања у третману, посебно из затвореног у полуотворено одељење, односно из В1 у В2 третманску групу.

Увидом у поједине досијее осуђених, уочено је да се разговори васпитача са осуђеним често обављају, да се разговори и контакти између васпитача и осуђеног евидентирају, као и да постоје листе праћења индивидуалних циљева са коментарима и запажањима службеника третмана о остваривању индивидуалних циљева који су осуђеном постављени. У одлукама о програму поступања 124 осуђена су имала постављен индивидуални циљ: Одржавање апстиненције од психоактивних супстанци. Приликом преиспитивања третмана свако коме је постављен тај индивидуални циљ претходно се тестира на психоактивне супстанце. Уколико осуђени не остварује у потпуности постављене циљеве, нема услова за напредовање у групу са већим степеном права.

2.4.1.3. Додељивање и укидање проширених права и погодности

Проширена права и погодности додељују се осуђеном, у складу са чланом 129. Закона о извршењу кривичних санкција, ако се посебно добро влада и залаже и напредује у остваривању програма поступања и реализацији индивидуалних циљева. На образложени предлог стручног тима, одлуку о додељивању проширених права и погодности доноси управник Завода. Предлог за измену програма поступања увек иницира службеник третмана, без обзира на рокове за преиспитивање програма поступања, односно и ванредно, док ти рокови теку.

Додељена права одузимају се осуђеном на основу изречене дисциплинске мере у дисциплинском поступку.¹⁹ Такође, на предлог стручног тима, по одлуци управника, осуђеном може бити одузето неко од додељених проширених права и погодности, уколико је оцењено да је престао да испуњава услове, односно да не напредује у остваривању програма поступања и реализацији индивидуалних циљева.

2.4.1.4. Индивидуални и групни рад

Третмански рад обухвата реализацију програма поступања по постављеним индивидуалним циљевима. У Заводу се третмански рад одвија кроз индивидуалне разговоре васпитача са осуђенима, које иницирају најчешће васпитачи самоиницијативно, интересујући се за расположење, понашање и потребе осуђеног. Осуђени са којима су чланови тима НПМ обавили разговоре истакли су да су им васпитачи лако и често доступни на блоку у којем су смештени, као и да их обилазе и без њиховог посебног захтева. Увидом је утврђено да се евиденције о третманском раду уредно воде, кроз листе праћења у које се бележи свака активност и сваки разговор васпитача са осуђеним лицем. У тренутку посете НПМ, у Заводу још није био организован ниједан облик групног рада са осуђенима, будући да је Служба за третман у пуном капацитету недавно успостављена и да васпитачи нису прошли обуке за специјализоване третмане групног рада.

¹⁹ Чл. 159. Закона о извршењу кривичних санкција: дисциплинска мера одузимање додељених проширених права и погодности из чл. 129. ст. 1. и 2. овог закона до три месеца.

Према службеним наводима, у припреми су програми групног рада, и то: Групни третман о штетности злоупотребе психоактивних супстанци, Истине и заблуде о алкохолизму, Вештине комуникације, Начини превенције и контроле агресије у конфликтним ситуацијама, Програм припреме за постпенални живот и Управљање љутњом.

НПМ похваљује залагање и проактиван однос васпитача у индивидуалном раду са осуђенима и изражава очекивање да ће, након обучавања за специјализоване програме, и групни рад успешно спроводити.

2.4.1.5. Социјална подршка

Служба за третман од пријема осуђеног сарађује са надлежним центрима за социјални рад, ради процене потреба осуђених за социјалном помоћи и постпеналном подршком. Према наводима начелника Службе за третман сарадња Завода са Центром за социјални рад Панчево је одлична.

Центри се контактирају ради прикупљања додатних дијагностичких информација о осуђеном приликом ступања на извршење казне и доношења предлога програма поступања, ради остваривања права из социјалне заштите током извршења казне, прибављања података о томе да ли осуђени издржава неког члана породице и сл. Службеник третмана обавештава центар за социјални рад када приме осуђеног који има малолетну децу, као и осуђеног који се искључиво стара о трећем лицу. Сарадња са центрима за социјални рад је, по наводима, добра и по питању виђања деце (хранитељи доводе децу у посету осуђеном).

2.4.1.6. Припрема за отпуст

Код осуђених код којих постоји потреба за подршком и помоћи, са припремом за отпуст почиње се чим осуђени ступи на извршење казне. Процена потреба ради се уз помоћ упитника којим се утврђују потребе осуђеног и процењује у којим областима функционисања је осуђеном потребно пружити подршку и помоћ, а потом се спроводе предвиђене активности.

Програм припреме за отпуст садржи, поред података о лицу којем се пружа помоћ, утврђивање потреба које осуђени има током извршења казне затвора у оквиру припреме за отпуст (пружање помоћи приликом проналажења смештаја и хране, помоћ у остваривању здравствене заштите, савети ради усклађивања породичних односа, подршка и помоћ у проналажењу запослења, као и у уздржавању од употребе опијата и др.) и утврђивање потреба које осуђени има након извршене казне.

Програм припреме за отпуст потписује тим задужен за припрему за отпуст, начелник Службе за третман, као и осуђени.

У оквиру припреме за отпуст, службеници третмана упознају осуђене са начином и процедурама остваривања права (пријава Националној служби за запошљавање, вађење

здравствене књижице и др.) и информишу о томе којим институцијама могу да се обратe у циљу пружања потребне помоћи и подршке.

Сарадњу са центрима за социјални рад оцењују као добру и у погледу припреме за отпуст. У оквиру утврђеног програма пружања помоћи – социјалне подршке осуђеном након отпуштања из завода, центри за социјални рад прибављају потребна лична документа, старају се о обезбеђивању привременог смештаја, по потреби о исхрани у народним кухињама (за период од три месеца по отпусту), а пружају и једнократну новчану помоћ, у складу са законом.

Завод остварује сарадњу са повереницима/канцеларијама за алтернативне санкције поводом спровођења мера заштитног надзора као и за казне по Закону о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима²⁰. Завод обавештава осуђеног о обавезама по том закону, а о истеку казне Завод обавештава суд, полицију, надлежни центар за социјални рад, повереника за алтернативне санкције и Управу за извршење кривичних санкција, ради уношења осуђеног у одговарајућу евиденцију.

2.4.1.7. Третман прекршајно кажњених

Прекршајно кажњени на казне затвора до 30 дана не разврставају се у одељења. Служба за третман се укључује у индивидуални рад са њима само у кризним ситуацијама (самоповређивање, покушај суицида и сл.), као и када је реч о притвореницима.

Према службеним наводима, према прекршајно кажњеним на казну затвора преко 30 дана поступа се исто као према осуђеним лицима, са једином разликом у томе што се приликом предлагања одлуке о програму поступања не примењује упитник за процену ризика. Служба за третман ради дијагностичку процену прекршајно кажњених који ступају на извршење казне, упознаје их са прописима и предочава им последице понашања супротног одредбама закона.

У време посете, у Заводу је било 20 прекршајно кажњених, који су смештени у исти блок у којем се налази и пријемно одељење. Са једне стране ходника су собе - спаваонице осуђених смештених у пријемно одељење, а са друге стране ходника спаваонице у које се смештају прекршајно кажњени. Прекршајно кажњени имају тзв. слободно временске активности и користе просторију за дневни боравак и теретану.

У погледу групног рада са прекршајно кажњенима, будући да је током 2019. године чак 60% прекршајно кажњених на издржавању казне затвора у Заводу било због кршења мере забране приласка по Закону о спречавању насиља у породици,²¹ у припреми је програм контроле насилног понашања, како би прекршајно кажњени стекли знања о природи и врсти насилног понашања у партнерству и породици, научили да преузимају одговорност и зауставе сопствено насилно понашање, као и да усвоје ненасилне облике понашања и комуникације.

²⁰ "Сл. гласник РС", бр. 32/13, тзв. "Маријин закон".

²¹ "Сл. гласник РС", бр. 94/16.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ

За потребе основног образовања осуђених, Завод је успоставио сарадњу са ОШ „Ђура Јакшић“ у Панчеву, којој је одобрено да ван седишта, у издвојеном одељењу, у Заводу обавља делатност образовања одраслих, на српском наставном језику. Планирано је да настава почне септембра 2020. године, у три циклуса. Осуђени, по истеку казне, могу да наставе образовање на слободи.

У Заводу постоје и други видови образовања одраслих и оспособљавања за рад. Спровode се разноврсне обуке за оспособљавање осуђених за поједина занимања.²²

2.4.3. РАД

2.4.3.1. Организација службе

Служба за обуку и упошљавање има 18 запослених, од којих 15 државних службеника (1 без бенефицираног радног стажа иако ради од 2008. године) и 3 намештеника. Део запослених у Служби за обуку и упошљавање, и то 6 државних службеника пољопривредне струке и 1 намештеник, су распоређени на радна места која се односе на пољопривредну производњу. У кухињи је запослено 5 куvara и 1 намештеник – пекар, а упражњено је једно радно место куvara.

Пет радних места предвиђено је за рад на одржавању Завода, али су попуњена само два намештеничка радна места (мајстори: бравар и електричар), а радно место шефа одсека и два радна места: руковалац парних котлова и водинсталатер су упражњена. Будући да је реч о новоизграђеном заводу, објекти су под гаранцијом, односно изведени радови у гарантном року.

НПМ указује на потребу благовременог радног ангажовања недостајућег броја и стручног профила запослених, како би постојао одговарајући кадровски капацитет потребан за одржавање објеката и уређаја у Заводу.

2.4.3.2. Обука

У Заводу је организован **образовни програм о сушењу воћа, поврћа, медицинског и ароматичног биља**. Програм је развијен у оквиру у оквиру ИПА програма прекограничне сарадње Румуније и Србије кроз пројекат Нова шанса за социјалну инклузију осуђених лица, који се спроводи и у затвору у Темишвару. Циљ обуке је унапређење практичних знања и вештина осуђеника у производњи сувог воћа, поврћа и медицинског биља. Радионица је опремљена машинама и алатима за сушење и паковање ових производа, а фирма са којом је закључен уговор даје потребан репроматеријал и машине.

Спроводи се и стручно оспособљавање осуђених за производњу ПВЦ столарије. Обука се састоји од теоријског и практичног дела. По завршетку обуке осуђени добијају

²² Више о томе у поглављу 2.4.3.2. Обука.

сертификате да су стручно оспособљени за производњу ПВЦ столарије, што им пружа веће могућности за запошљавање након отпуста са издржавања казне. Сертификате за рад у производњи ПВЦ столарије добило је 24 осуђених лица.

Пре запошљавања, у зависности од врсте посла, осуђени обавезно похађају одговарајуће програме оспособљавања, односно обуке за рад. Завод има 8 пластеника тако да је развијена пластеничка производња, као и сточарство. Такође, осуђени израђују штипаљке, уполсени су у фризерају, вешерају, пекари, хигијени објекта и круга.

Осуђени који су упуслени у фризерају, похађају курс за мушке фризере по материјалу Народног универзитета Ниш.

У односу на време посете НПМ, према наводима начелника Службе за обуку и упошљавање, за наредну недељу било је планирано отварање новог погона за производњу стакла.

2.4.3.3. Упошљавање

Осуђена лица се упошљавају сходно Упутству о радном ангажовању осуђених лица у КПЗ Панчево, којим је предвиђено 145 радних места у следећим областима рада:

1. Пољопривредна производња и сточарство,
2. Одржавање у заводу,
3. Кухиња, пекара, вешерај и магацин,
4. Послови ван наведених одсека.

Наведеним упутством послови су разврстани у три групе према степену сложености, разврстана су радна места и број извршилаца. Плате зависе од коефицијента, односно степена сложености послова

По наводима начелника Службе за обуку и упошљавање у Заводу постоје капацитети за упошљавање до 40% осуђених. Осуђеничка радна места финансирају се из буџета или из сопствених средстава која Завод остварује из ПВЦ погона, израде штитаљки и економије.

На дан посете било је упуслено 107 осуђених, а тај број варира како на дневном нивоу тако и у зависности од годишњег доба. На број упуслених на дневном нивоу утиче број осуђених који у току недеље користе слободне дане (посебно важи за осуђене који раде у кухињи). У време сезонских послова сва радна места буду попуњена.

На дан посете на економији је укупно било упуслено 22 осуђена, од којих 4 из отвореног одељења и 18 из полуотвореног. На одржавању хигијене било је упуслено 29 осуђених из затвореног одељења, а на одржавању објекта 6 осуђених из полуотвореног одељења. Обуку у погону ПВЦ столарије похађало је 15 осуђених, и то 11 из затвореног и 4 из полуотвореног одељења. У погону за склапање штитаљки било је упуслено 10 осуђених, а у кухињи 33, од којих 7 из полуотвореног и 26 из затвореног одељења. У вешерају је било упуслено 5 осуђених – два из полуотвореног одељења и три из затвореног. У фризерају је упуслено два помоћна радника из затвореног одељења, а у кантини четири из затвореног одељења. Шест осуђених из полуотвореног одељења упуслено је у магацину и један у библиотеци.

НПМ похваљује праксу упошљавања осуђених из затвореног одељења и охрабрује Завод да повећа број радних места у затвореном одељењу и упусти што већи број заинтересованих осуђених.

Упражњено радно место за упошљавање осуђених попуњава се без конкурса. У плану је да се у наредном периоду упошљавање на тај начин организује. Сада је пракса да начелник

Службе за обуку и упошљавање од Службе за третман добије списак осуђених који су заинтересовани за одређена радна места или за било које послове, да потом обави разговоре са њима, и да водећи рачуна о томе колико неко чека на радно место, као и о жељама осуђених и могућностима и потребама Завода, упути свој предлог за измену програма поступања према осуђеном чије упошљавање предлаже. Према наводима начелника Службе за обуку и упошљавање, одабир се врши на основу обављеног разговора и личног искуства запослених у раду са осуђенима (нпр. осуђени који користе терапију спавају на радном месту). Интересовање је велико тако да начелник некада дневно прими и по 10 поднесака којима осуђени изражавају заинтересованост за радно ангажовање.

У време посете, у Заводу је било 54 притвореника и нико није био упуслен. Не упошљавају се ни прекршајно кажњени.

3.

УТВРЂЕНО

У Заводу се прекршајно кажњени и притвореници не упошљавају.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није другачије одређено.²³

Притвореник који ради има право на накнаду и друга права на основу рада која остварује осуђено лице у складу са овим законом²⁴.

Притвореник се може обавезати да обавља радове нужне за одржавање чистоће у просторији у којој борави. Ако притвореник то захтева, судија за претходни поступак, односно председник већа, уз сагласност управника завода, може дозволити да он ради у кругу завода на пословима који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка. За тај рад притворенику припада накнада коју одређује управник завода.²⁵

По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка.²⁶

Казна затвора, неплаћена новчана казна замењена казном затвора, рад у јавном интересу, заштитне мере и васпитне мере извршавају се по закону којим се уређује извршење кривичних санкција, ако овим законом није другачије одређено.²⁷

СРТ позива затворска власт заинтересованих земаља да усвоје и имплементирају свеобухватни режим активности изван ћелије. Циљ је да се притвореницима (као и затвореницима) осигура да могу да проведу разумни део дана (тј. осам сати или више) изван њихових ћелија, ангажовани у сврсисходним активностима различите природе (рад, образовања, спорт, рекреација). Што је дужи период притвора, режим активности би требало бити разноврснији.²⁸

²³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 239.

²⁴ Исто, чл. 240. ст. 2.

²⁵ Законик о кривичном поступку, чл. 218. ст. 5.

²⁶ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 44.

²⁷ Закон о прекршајима ("Сл. гласник РС", бр. 65/13, 13/16, 98/16 - одлука УС, 91/19 и 91/19 - др. закон), чл. 310.

²⁸ Стандарди СРТ: Задржавање у притвору, СРТ/Inf (2017) 5, пар. 58.

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.²⁹

ПРЕПОРУКА

КПЗ Панчево предузеће мере ради упошљавања заинтересованих прекршајно кажњених и притвореника, у складу са законом и важећим стандардима.

Осуђени добијају надокнаду за рад, која се обрачунава сходно времену проведеном на раду и коефицијенту сложености посла. Радно ангажовани осуђеници су навели да редовно добијају накнаде за рад.

2.4.3.4. Заштита на раду

За безбедност на раду је по опису радног места задужен начелник Службе за обуку и упошљавање, коме се пријављују и евентуалне повреде на раду.

Осуђени који раде у погону ПВЦ пролазе теоријску обуку за безбедност и здравље на раду. На основу извршеног увида утврђено је да осуђени пре почетка рада у погону полагају тестове за безбедност на раду. У документацији су затечене и изјаве осуђених којима потврђују да су разговарали са начелником Службе за обуку и упошљавање и да су упознати са правима и обавезама на одређеном радном месту.

Сви упуслени осуђени користе потребну заштитну опрему на раду. Обезбеђене су заштитне рукавице и радне униформе, машине су атестиране и врши се надзор током рада.

Радно време је осмочасовно. Нико није прековремено ангажован. Током боловања, осуђени остварују права у складу са законом.

2.4.3.5. Дневни, недељни и годишњи одмор

Упуслени осуђени имају права на дневни, недељни и годишњи одмор. Током радног дана, пауза од пола сата користи се за тзв. маренду.

Недељни одмор се остварује суботом и недељом за поједина радна места, а за друга током радне недеље.

Годишњи одмор се обрачунава на основу броја радних сати. За пуно радно време минимум је 20 дана годишњег одмора. Осуђени из затвореног одељења годишњи одмор користе у Заводу. Не постоје посебне просторије за коришћење годишњег одмора. Осуђени из полуотвореног одељења део годишњег одмора могу да користе и ван Завода, док осуђени из отвореног одељења годишњи одмор у целини могу да користе ван Завода.

²⁹ Извештај СРТ о посети Србији, СРТ/Inf (2016) 21, пар. 67.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија

У Заводу постоји 11 простора за шетњу на свежем ваздуху, углавном без зеленила. Постоје надстрешнице које представљају адекватну заштиту од падавина. Лица лишена слободе су потврдила да проводе по два сата на свежем ваздуху свакодневно.

У одређеном периоду током дана врата од спаваоница су отворена. На пример, у блоковима у којем су смештени осуђени разврстани у затворено одељење спаваонице су откључане током целог дана, осим у време поделе оброка.

На крају сваког ходника налази се заједничка просторија са неколико столова и више столица и ТВ апаратом.

2.4.4.2. Физичке активности

У Заводу постоје простори за физичку активност, фискултурна сала и опремљена теретана. Спортске активности су организоване четири пута недељно. Постоје и терени на отвореном. Осуђени су навели да четири – пет пута недељно могу користити теретану и фискултурну салу.

Лица са полуотвореног одељења користе све спортске објекте и шеталишта према утврђеном распореду, до три сата у току дана.

Тромесечно се организују турнири у дизању тегова, стоном тенису и шаху. У турнир у стоном тенису било је укључено 59 осуђених. У дизању тегова учествовало је 15 осуђених. У време посете, у току је био турнир у шаху у којем је учествовало 34 осуђена. Турнири се организују прво унутар сваког блока, а потом међублоковски. Према наводима, у плану је увођење колективних спортова, и то прво одбојке, а потом и спортова који обухватају непосредан физички контакт.

2.4.4.3. Културне и уметничке активности

За културно-уметничке активности намењене су учионице и библиотека.

У ликовну секцију укључено је 10 осуђених, који учествују и на ликовној колонији која се организује у КПЗ Сомбор. Један осуђени се бави дуборезом.

Према службеним наводима, за сада се у Заводу одвија рад по секцијама, а за убудуће се планирају различите културне активности (вечери поезије, музичке и књижевне вечери, позоришне представе) у које би могао бити укључен већи број заинтересованих.

НПМ указује на потребу успостављања праксе организовања различитих културно – уметничких активности у циљу окупирања слободног времена осуђених и прекршајно кажњених лица и развијања и задовољења њихових потреба за културно – уметничким стваралаштвом.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Дистрибуција штампе је организована преко кантине. Осуђени могу да наручују новине преко кантине, а могу и у пакетима да примају часописе и штампу.

2.4.5.2. Радио и телевизија

У свакој соби је уведена кабловска ТВ са каналима који имају и радио програм.

На сваком блоку постоји заједничка просторија опремљена столовима, столицама и ТВ апаратом. Служба за обезбеђење има распоред према којем осуђени користе заједничку просторију за дневни боравак.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу постоји библиотека са фондом од око 2000 књига. Библиотека је доступна свакодневно од 9,00-14,00 часова. У библиотеци ради један осуђени.

Текстови Закона о извршењу кривичних санкција и акта о кућном реду доступни су на српском, албанском, румунском, енглеском, словачком и мађарском језику.

У пријемном одељењу су у собама доступни са интернета одштампани примерци Закона о извршењу кривичних санкција, Кривичног закона, Законика о кривичном поступку, Закона о безбедности саобраћаја на путевима и релевантних правилника.

2.4.6. ПОСЕТЕ

2.4.6.1. Посете породице

Осуђенима је омогућено да двапут месечно, у трајању од сат времена, примају посете породице. Посете су отвореног типа, а обављају се у две просторије са низом столова и столица, на којима осуђени и посетилац седе један наспрам другог. Припадник Службе за обезбеђење је у за то намењеној кућици, одакле врши надзор над одвијањем посета, непосредно или преко видео надзора. Посете осуђенима се обављају суботом, недељом и празником од 9,00-16,00 часова. Посете притвореницима су петком и оне су такође по правилу отвореног типа.

По одобрењу управника, осуђеног могу посећивати и друга лица које унесе на списак посетилаца (даљи сродници, пријатељи), а може му бити додељено и проширено право на број посета, уколико се посебно добро влада и напредује у остваривању постављених индивидуалних циљева у оквиру програма поступања.

Осуђеног могу посетити и бранилац или пуномоћник који га заступа у поступку. Постоје посебне кабине за посете адвоката.³⁰

2.4.6.2. Посете у посебној просторији

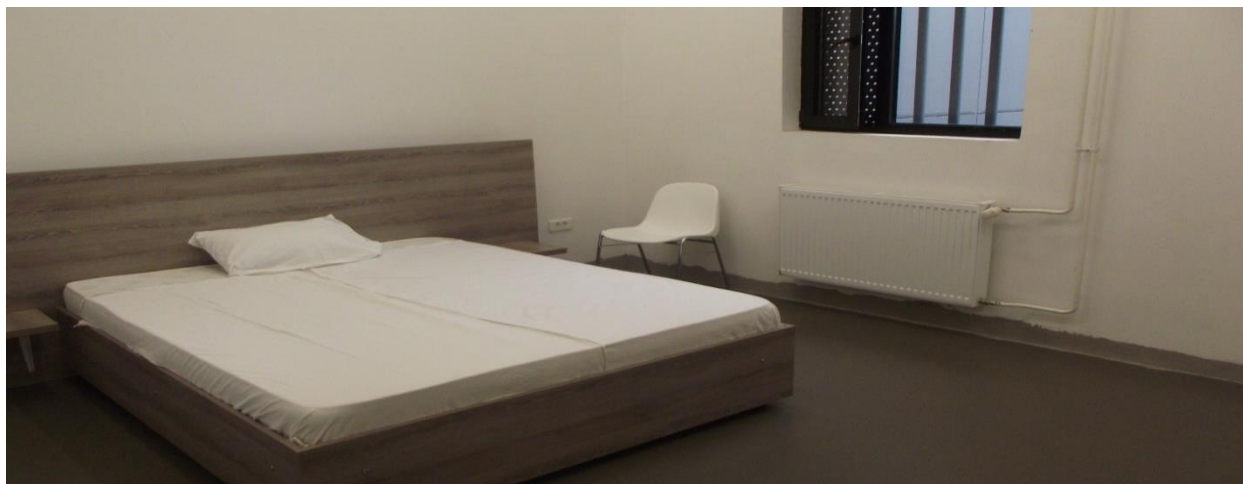
У Заводу постоје четири опремљене собе са купатилом за брачне/породичне посете. Састоје се од собе са већим креветом и тоалета са туш кабином. Собе су простране и чисте, површине око 20 m², опремљене новим намештајем. На креветима је затечена чиста постељина. И у ове просторије су постављени тастери за позивање службеника обезбеђења.

---

³⁰ Више о томе у поглављу 2.3.1.3. Посете бранилаца, конзулата и организација за заштиту људских права.

Осуђенима се овај тип посете омогућава на два месеца, у складу са законом, али и чешће када су за то испуњени услови. Током прошле године, у 64 случаја је додељено проширено право на пријем посета у посебној просторији.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Дописивање

Осуђенима је омогућено дописивање, у складу са законом.

Завод, преко Службе за обезбеђење, издаје осуђеном у моменту преузимања, потврду о предаји писма ради слања препорученом поштом.

2.4.7.2. Пакети

Осуђени могу да примају пакете до 10 кг, два пута месечно. У тежину пакета се не урачунава тежина гардеробе, књига и штампе.

Осуђени којем је додељено проширено право на пријем пакета, исте може да прима и чешће.

Садржина пакета се прегледа у присуству лица којем је пакет намењен.

2.4.7.3. Новчане поштиљке

Лица лишена слободе у Заводу имају право на неограничен пријем новчаних поштиљки и право да располажу тим новцем.

2.4.7.4. Телефонирање

На сваком блоку се налазе телефонске говорнице. За телефонирање се користе картице које се могу купити на кантини.

У затвореном одељењу осуђени могу да телефонирају пет пута недељно у трајању до 15 минута.

2.4.8. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.8.1. Малолетници

Малолетник се у притвор смешта одвојено од пунолетних лица, а заједно искључиво по одлуци судије за малолетнике, ако би усамљење трајало дуже и оставило штетне последице по малолетника. По службеним наводима, судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Панчеву је истовремено и судија за малолетнике.

У моменту посете у Заводу није било малолетника у притвору. Када их има, Служба за третман се обавезно укључује на тај начин што психолог обавља саветодавно-подржавајући разговор са малолетником, водећи рачуна о његовом узрасту, степену зрелости и другим својствима личности. Увидом у писану документацију, у једном случају реаговања у кризној ситуацији, уочено је да су притвореном малолетнику достављени материјали за цртање, у циљу каналисања напетости на адекватан начин.

2.4.8.2. Особе са инвалидитетом

Особе са инвалидитетом смештају се у медицински блок у једну од соба прилагођену њиховим потребама. У Заводу је један осуђени особа са инвалидитетом а у време посете налазио се на лечењу у Специјалној затворској болници.

У Заводу постоје прилазне рампе за кретње употребом инвалидских колица, као и лифтови унутар објекта.

Не постоје посебне просторије за смештај старих лица, али ако постоји инвалидитет, користи се прилагођена соба у медицинском блоку.

2.4.8.3. Жене

У време посете у притвору се налазила једна жена, румунска држављанка. Према женама у притвору поступају запослене у Служби за обезбеђење, посебно када је реч о обављању претреса.

2.4.8.4. ЛГБТ особе

У Заводу је у тренутку посете била једна трансродна особа. Такође, није било лица која су док су били на слободи започела процес родног прилагођавања и терапије.

Није било случајева насиља од стране других лица лишених слободе према ЛГБТ особама нити притужби на лоше поступање од стране службених лица које је мотивисано родним идентитетом. Запослени нису похађали посебне обуке за рад са ЛГБТ особама.

Са осуђеним који се изјашњава као трансродан обављен је ненадзирани разговор у којем није имао примедби на поступање.

2.4.8.5. Припадници националних мањина

Прописи су доступни на језицима националних мањина, а у плану је превођење писаних информатора о правима и обавезама. Током посете, тим НПМ је упутио службенике третмана да се за превођење на језике националних мањина Завод може обратити Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице.

НПМ би желео да од управе КПЗ Панчево добије информације о томе да ли су писане информације о правима и обавезама лица лишених слободе преведене на језике националних мањина.

Током обиласка смештајних капацитета није уочено да се врши груписање према националној припадности. Није било сукоба међу осуђенима на националној основи.

2.4.8.6. Странци

У време посете НПМ у Заводу је било укупно четири страна држављанина.

У библиотеци су доступни Закон о извршењу кривичних санкција и акт о кућном реду и на енглеском језику.

По наводима, страном држављанину се информације дају на енглеском језику, уколико га разуме, и омогућује му се први телефонски разговор, по потреби о трошку Завода.

Странцима се омогућавају посете дипломатско-конзуларних представника, и то на лични захтев или на захтев дипломатско-конзуларног представништва земље чији је држављанин лице лишено слободе.

Завод службеним путем обавештава Министарство спољних послова о чињеници пријема страног држављанина, а Министарство би потом требало да обавести о томе његово дипломатско-конзуларно представништво.

Обавештење дипломатско-конзуларног представништва је право, које можда неки странац не жели да користи. Аутоматско обавештавање Министарства спољних послова, без изричите жеље странца, може довести до тога да о чињеници лишења слободе Министарство спољних послова обавести представништво земље чији је странац држављанин, иако он то можда не жели. Тиме се свакако не ограничава његово право да касније оствари комуникацију са представништвом на било који од дозвољених начина.

4.

УТВРЂЕНО

У КПЗ Панчево о чињеници да је примљен страни држављанин се обавештава Министарство спољних послова ради прослеђивања информације дипломатско-конзуларном представништву, без утврђивања да ли странац жели контакт са представништвом.

РАЗЛОЗИ

У циљу олакшања вршења конзуларних функција у односу на држављане државе именована, ако заинтересовани то тражи, надлежни органи ће обавестити, без одлагања, конзулат државе именована ако је на његовом конзуларном подручју држављанин те државе ухапшен, затворен, стављен у притвор, или задржан на ма који други начин. Они ће исто тако без одлагања доставити конзулату свако саопштење које му је упутило лице које је ухапшено, затворено, притворено или на други начин задржано. Ти органи морају без одлагања обавестити заинтересованог о његовим правима на основу овог става.³¹

ПРЕПОРУКА

КПЗ Панчево ће пре обавештавања Министарства спољних послова да је у Завод примљен страни држављанин утврдити да ли страни држављанин жели контакт са дипломатско-конзуларном представништвом своје земље и његову жељу ће навести у обавештењу које доставља Министарству спољних послова.

2.4.9. ВЕРСКА ПРАВА

За остваривање верских права у Заводу постоје две просторије, једна за лица православне вероисповести и друга за остале вероисповести. Осуђени имају могућност коришћења просторије четвртом. Православни свештеник долази за све постове и причест, а по потреби, и на захтев осуђеног, по одобрењу управника. У плану је да се долазак свештеника

³¹ Бечка Конвенција о конзуларним односима, ратификована Уредбом објављеном у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми", бр. 5/66, чл. 36. ст. 1. т. (б).

обезбеди ради литургије и верског обреда једанпут месечно. Није било захтева осуђених других вероисповести за посетом свештеног лица.

Исхрана је на захтев осуђеног прилагођена вероисповести; постоје три врсте јеловника: општи - редован, за верске потребе и дијетални.

У библиотеци Завода има и верске литературе, а осуђени исту могу и да унесу у Завод, преко пакета или посетилаца.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

У КПЗ Панчево НПМ није од лица лишених слободe чуо примедбе на пружање здравствене заштите у Заводу, што је похвално, посебно ако се имају у виду искуства НПМ из других завода за извршење кривичних санкција.

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствена служба

На пословима здравствене заштите ангажовано је укупно 17 лица. Медицинских техничара/сестара је укупно 11, од којих је једна медицинска сестра ангажована у стоматолошкој служби. Десет медицинских техничара је запослено на неодређено време док је једно лице запослено на одређено време. Од лекара запослена су три лица – лекари опште праксе, на неодређено време као и један доктор стоматолог који руководи службом стоматолошке заштите, такође запослена на неодређено време. Поред наведених

здравствених радника са високом стручном спремом (лекара и стоматолога који су запослени у Заводу), по уговору о делу су ангажована још два лекара из цивилних установа из Панчева и то специјалиста психијатрије и специјалиста ургентне медицине.

Радно време лекара у првој смени је од 7,30-15,30 часа а у другој смени је од 15,30-20,30 часа. Радно време медицинских техничара у првој смени је од 7,30-19,30 а у другој смени је од 19,30-7,30 часа. Дакле постоји 24-часовно присуство здравствених радника по интерном распореду рада. У дане викенда и празника организоване су приправности лекара који по потреби долазе у Завод.

НПМ похваљује организацију рада здравствене службе у КПЗ Панчево, која је омогућила 24часовно присуство медицинског особља

2.5.1.2. Просторије и опрема

Просторије за пружање здравствене заштите се налазе у приземљу блока Ф-0. Постоје четири лекарске собе – амбуланте где се врше лекарски прегледи. Две од њих су вратима повезане са просторијом – амбулантом за интервенције. Посебна просторија је предвиђена за стоматолошку службу која је у потпуности опремљена адекватном опремом како за лечење тако и за екстракције зуба. Свако лице лишено слободе у оквиру здравственог картона поседује и стоматолошки картон.

Постоји и простор који је према речима лекара предвиђен за мини лабораторију (тренутно је у фази опремања, потребно је да се комплетирају реагенси како би била у потпуности функционална). Поред тога, физички одвојена од простора које чине амбуланте и стационар у блоку А-0 постоји и посебна просторија у којој се обавља тестирање на психоактивне супстанце. Соба за интервенције је добро опремљена новом опремом и уређајима. Завојни материјал и средства за дезинфекцију су предвиђена за обраду лакших повреда (огуљотина и сл.) док се лица лишена слободе која су задобила ране које се морају ушивати, или какве теже повреде, упућују у Општу болницу у Панчеву. Од осталих процедура врши се мерење шећера у крви, мерење крвног притиска, телесне температуре, терапија кисеоничком потпором а од дијагностике користи се ЕКГ апарат (тренутно није у функцији због недостатка траке). Од опреме постоји вага, ЕКГ, оксиметар, дефибрилатор, четири тензиометра, боца са кисеоником, негатоскоп, апарат за стерилизацију, отоскоп, термометар, инструменти за превијање, завојни материјал и др.

Стационар се састоји од 6 болесничких соба са укупно 10 кревета. Две болесничке собе су једнокреветне, површине око 8 m², предвиђене за смештај лица са инвалидитетом, потпуно прилагођене за особе у инвалидским колицима (без прага између собе и купатила, са металним држачима поред WC шоље, прилагођеним простором за купање, алармом за оглашавање и сл.). Остале четири болесничке собе су са по два кревета, површине око 10-12 m².

Адекватно је решено питање чувања и уклањања инфективног отпада (постоје посебно обележене корпе), а Завод је ове послове поверио овлашћеној фирми са којом је закључен уговор.

2.5.1.3. Апотека, подела лекова и терапије

Завод има посебно место за чување лекова-апотеку, коју чини посебна просторија. Лекови се чувају у металним орманима, који су “под кључем”. Саговорници наводе да је снабдевеност лековима задовољавајућа. Терапију, под надзором лекара, спроводе увек медицинске сестре/техничари, радним данима и за време викенда и празника. Лицима лишеним слободе се дају искључиво лекови које им је преписао заводски лекар или специјалиста из цивилних установа. У својим собним касетама лица лишена слободе могу држати аналгетике, витамине и одређену интернистичку терапију.

Лекови који се не налазе на тзв. позитивној листи, а постоји медицинска индикација за њихову примену, могу бити набављени и достављени од стране родбине. Изузетно, набавку ових лекова о трошку Завода одобрава управник, на основу захтева лица и мишљења лекара. Проверава се и стање новчаних средстава на депозиту лица који тражи набавку лека о трошку завода. Ови лекови се, такође чувају у апотеци и дистрибуирају на уобичајен начин.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

2.5.2.1. Лекарски прегледи по захтеву

Сваком лицу које сматра да му је потребан преглед лекара омогућава се преглед . За акутне ситуације када се лице лишено слободе осећа болесно у свакој соби постоји ефикасан систем дојаве и притиском на дугме са ознаком “ИНФО” контактира се командир блока који даље информацију прослеђује здравственом раднику, што омогућава да се преглед изврши у врло кратком року, практично одмах. Пријаве за лекарски преглед у случајевима који нису хитни, се врше и на начин да лице на подели терапије обавести медицинског техничара да има потребу за прегледом, након чега га техничар уводи у књигу и заказује преглед.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед ван Завода лица се шаљу и прегледају у Општој болници у Панчеву, као и у Специјалној затворској болници, а некада се упућују и у друге установе (ВМА, Институт за ортопедију на Бањици и др.) Сарадња са свим наведеним установама је врло коректна. Код акутних поремећаја здравља лица лишених слободе, Завод позива Службу за хитну медицинску помоћ са којом има одличну сарадњу. Увидом у годишњи извештај пружених здравствених услуга ван завода произилази да је таквих прегледа током 2019. године било 856, а односе се на: стоматолошке прегледе (90); прегледе психијатра (15); интернистичке прегледе (60); лабораторијски прегледи (183); гинеколошки прегледи (8) и прегледи осталих лекара специјалиста (500).

Здравствени прегледи лица се обављају свакодневно, уз пристанак и по правилу без присуства радника обезбеђења. У заводу је током протекле 2019. године обављено 10050 лекарских прегледа. Од тога 8382 прегледа су прегледи лекара опште праксе; 826 прегледа се односило на стоматолошки третман, а 842 прегледа су обављена од стране лекара специјалисте психијатра.

НПМ похваљује праксу у КПЗ Панчево да немедицинско особље, по правилу, не присуствује лекарским прегледима лица лишених слободе.

2.5.2.2. Периодични прегледи

Лекари наводе да се раде и периодични прегледи, а извештаји о здравственом стању лица лишених слободe се месечно достављају управнику, као и завршни годишњи извештај (у који је извршен увид).

2.5.2.3. Прегледи по пријему

Први лекарски прегледи по пријему у Завод се обављају најкасније у року од 24 часа, а у дане викенда понедељком. Први лекарски преглед се састоји од узимања анамнезе у оквиру које се лица питају у вези са тренутним стањем здравља, постојањем какве хроничне соматске или менталне болести, болести зависности, те најпосле давање процене о радној способности. Физикални преглед подразумева мерење телесне висине и тежине, мерење крвног притиска, аускултације грудног коша. Ако лекар примети постојање повреда које захтевају збрињавање, лице се прво шаље у Општу болницу у Панчеву, а по повратку се са лекарским извештајем из те установе ради тзв. први преглед. Здравствени картон се отвара при сваком првом прегледу. Лица при првом прегледу свлаче одећу у циљу прегледа (инспекције) целог тела.

2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима

2.5.2.4.1. Мере усамљења

Након изрицања дисциплинске мере упућивања лица у самицу, лекар прегледа лице како пре извршења мере, а затим свакодневно и током извршења мере. Налазе уписује у посебну књигу евиденције (“Књига самице”).

2.5.2.4.2. Мере принуде

Лице према којем је примењена мера принуде доводи се на преглед код лекара одмах по примени мере. Извештај са прегледа се доставља управнику и исти садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде. Извештај са овог прегледа се поред управнику доставља и служби обезбеђења и чува се у електронској и писаној форми у архиви здравствене службе. Како би била у потпуности испоштована форма у овим случајевима (код примене мера принуде) начелник здравствене службе завода је сачинио упутство - водич за здравствене раднике који подразумева спровођење следећих радњи и поступака: преглед целог тела “од главе до пете”; попунити извештај о повредама; уписати у здравствени картон, уписати у протокол, уписати у књигу евиденције - “Употреба средстава принуде”; промене обавезно фотографисати; написати извештај управнику и послати одмах након примена мера принуде. **НПМ похваљује активности које је Служба за здравствену заштиту предузела у вези са наведеним.**

У циљу документовања повреда фотографисањем набављен је фотоапарат. Ради свеобухватности прегледа повређених у Заводу постоји посебно дизајниран “Извештај лекара о повредама” који садржи поред генералија лица које се прегледа још и следећа поглавља: датум и час прегледа, детаљне наводе лица о начину настанка повреде, опис повреда са шемама тела ради уцртавања локализације повреда; мишљење лекара о

повезаности навода осуђеног лица и нађених повреда; резултати додатних обављених прегледа; потпис лекара и факсимил уз напомену да се извештај доставља управнику, оперативном центру, улаже у здравствени картон и архивира у здравственој служби. Преглед лица над којим је извршена мера принуде ради се како непосредно по примени мере тако и у периоду између 12 и 24 часа од примењене мере. Увидом у насумично одабрани извештај који третира опис повреда код примене средстава принуде констатује се да су елементи извештаја коректно унесени.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

2.5.3.1. Лечење и интервенције у заводу

У заводу се раде превијања и обрада лакших површних повреда, дају ињекције и инфузије, раде се дренаже апсцеса коже и сл. У протеклој 2019 години у Заводу је извршено 3560 интервенција

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

Као што је наведено, уколико је потребно извршити специјалистички преглед ван Завода ЛЛС се шаљу и прегледају у Општу болницу у Панчеву, као и Специјалну затворску болницу, или се упућују у друге установе (ВМА, Институт за ортопедију на Бањици и др.), док се код акутних поремећаја здравља позива Служба за хитну медицинску помоћ.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

Стоматолошка служба располаже са квалитетном, новом опремом, а у Заводу је ангажован стоматолог запослен на неодређено време. Поред вађења оболелих зуба, постоје сви услови и за поправке зуба и лечење. Само у изузетним случајевима лица се шаљу стоматологу ван Завода. У периоду од августа 2019. године када је ординација започела са радом до краја 2019. године у стоматолошкој служби је извршено 826 интервенција а у текућој години око 200 интервенција.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

По наводима запослених у Служби за здравствену заштиту тренутно се у заводу налази једно лице позитивно на хепатитис Б; око 30 доказаних на хепатитис Ц (неки од лица се анамнестички декларишу као позитивни, али без лабораторијске потврде) и једно лице позитивно на ХИВ. Вашљивости нема.

У заводу не постоји посебна просторија за издвајање оболелих од заразних болести, али се по потреби нека од болесничких соба може евентуално користити за изолацију.

2.5.4.2. Болести зависности

Према проценама, број некадашњих зависника од психоактивних супстанци је око 200, при чему се мисли на она лица која узимају терапију. Према подацима из годишњег извештаја пре лишавања слободе око 50 % лица је користило марихуану; хероин око 30 %, кокаин око 10 %, амфетамине и барбитурате око 10 %.

У периоду од краја новембра 2019. године до дана посете НППМ-а, извршено је тестирање укупно 45 лица од којих је 11 било позитивно. У случајевима да лице одбије да се тестира рачуна као позитивно. Једно лице је укључено у метадонски програм. У Заводу не постоји посебно одељење за одвикавање од психоактивних супстанци. Лица која су имала или имају проблем зависности су под контролом психијатра. По наводима лекара поједина лица су у склопу окупационе терапије ангажована у радионицама дубореза, сликања и сл.

2.5.4.3. Штрајк глађу

Током претходне 2019. године било је 25 лица која су штрајковала глађу. Разлози штрајка су садржани у годишњем извештају (незадовољство смештајем, психолошки разлози, незадовољство радом суда и особља и др.) По добијању информације да је лице започело штрајк глађу, здравствени радник одмах обавља преглед тог лица који се састоји од мерења крвног притиска, мерења телесне тежине, аускултације срца и плућа, мерење пулса; у склопу прегледа се даје савет о штетности и могућим последицама дуготрајног одбијања узимања хране. Лице које штрајкује се свакодневно прегледа, а подаци о прегледу се уводе у књигу евиденције. Током штрајка, лице се смешта у медицински блок, односно издваја из редовног режима извршења казне.

2.5.4.4. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама лица лишених слободе ("Књига повреда") у коју се обавезно уписују и наводи повређеног о начину настанка повреде. Самоубистава није било.

2.5.4.5. Смртни случајеви

У 2019. години био је један смртни случај (лице затечено мртво на кревету у соби). Постоји сумња да је реч о тровању хероином. Тело је по налогу заменика јавног тужиоца послато на ВМА ради вршења судскомедицинске обдукције и токсиколошке анализе (резултати се по наводима још чекају).

НПМ сматра да је потребно да Завод у случајевима смрти лица код којих је извршена судскомедицинска обдукција (без обзира да ли се радило о природној или насилној смрти) увек затражи копије обдукционих записника као интегрални део медицинске документације. НПМ би желео да добије информацију о утврђеном узроку смрти код овог лица.

2.5.5. ЗДРАВСТВЕНЕ ЕДУКАЦИЈЕ

У заводу се спроводе превентивне мере путем едукације запослених и лица лишених слободе у циљу подизања свести о штетним последицама злоупотреба дроге као и о другим темама. У том смислу постоји и књига евиденције “Књига едукација” у којој су садржани наслови тема, предавачи, број присутних и датуми одржаних едукација. Последња едукација под насловом “*Концепт динамичке безбедности*” одржана је 25.02.2020 године. У фебруару 2020. године одржана је и едукација на тему “Грип, инфекција и путеви трансмисије”; у децембру 2019. године предавање на тему “ХИВ инфекција и путеви трансмисије” и у марту 2019. едукација на тему “ХИВ, хепатитис, полно преносиве болести; “ туберкулоза”, “ правилна исхрана “ и др.

НПМ похваљује организовање едукативних активности у Заводу усмерених на подизању свести о штетним последицама злоупотреба дроге као и о другим темама.

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. Надзор над радом завода

Здравствена служба Завода врши контролу смештаја, хигијене, санитарних и других услова од којих зависи здравље лица који се налазе у Заводу. Такође, здравствена служба обилази и кухињу (постоји књига евиденције обиласка кухиње); учествује у састављању јеловника (дијета за дијабетичаре, хепатитис и друга интернистичка стања); посна храна у време верског поста; храна за лица муслиманске вероисповести.

2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе

Сектор за инспекцијске послове Министарства здравља је јула 2019. године донео Решење на основу извршеног инспекцијског надзора да су у Заводу испуњени услови у погледу кадрова, опреме, просторија и лекова за обављање здравствене делатности.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

НПМ је током посете обавио ненадзиране разговоре са око 50 лица лишених слободе (осуђених, притворених и прекршајно кажњених). Сва лица су навела да нису била изложена психичком и физичком малтретирању нити непрофесионалном понашању од стране затворског особља. Напротив, лица су похвалила рад свих службеника у Заводу и истакла да се службеници Завода понашају професионално те да својим понашањем доприносе стварању позитивних и хуманих односа у Заводу. Такође, истакла су да им се даје могућност да укажу на питања која су од значаја за боравак у Заводу и све проблеме које имају.

НПМ похваљује активности које службеници Завода предузимају у циљу стварања хуманих, конструктивних и позитивних односа са лицима лишеним слободе.